

Alkotmány, alkotmányozás, alaptörvény

Európai alkotmányozási tendenciák (dr. Szili Katalin előadásának vázlata)

Mi az alkotmány?

- Különleges törvény, legmagasabb szintű jogi norma
- Törvények törvénye (jogrendszerben elfoglalt helye szerint: alaptörvény)
- Olyan alaptörvény, amelyben
 - az állam önmagát korlátozva biztosítja a polgárai számára az alapvető jogokat
 - megszabja a hatalom gyakorlásának törvényes kereteit, szervezetét.
- Politikai közelítésben:
 - a társadalom és közhatalom viszonyát deklarálja,
 - megállapítja a hatalom korlátait, az állampolgárok garanciákkal érvényesülő szabadságjogait.

Tartalmát tekintve: alaptörvény

- Kifejezi a társadalmi berendezkedés alapjait
- Meghatározza az állam és társadalom viszonyát
- Rögzíti és garantálja az alapjogokat, jogegyenlőséget
- Szabályozza az államszervezet felépítését, működését

Kitekintés

- Első polgári alkotmányok
 - Kálvin genfi népszavazással elfogadott alkotmánya: 1541.
 - Utrechti Unió 1584-ben deklarált köztársasági alkotmánya
 - Batáviai köztársaság 1789. alkotmánya
- Angol történelmi alkotmány (szokásokból, tradíciókból, bírói gyakorlatból bevezetett, nem írott alkotmány)

JEGYZET

- Amerikai kartális alkotmány 1787. – az egyik legjelentősebb nemzetközi hatású alaptörvény, a társadalmi szerződés, hatalommegosztás, emberi jogok eszméi alapján
- Francia alkotmányok – 1789. a felvilágosodás ideológiáján alapuló program
- Belga alkotmány – 1831. a szabadság és egyenlőség eszméit egyeztetette össze a monarchia kormányformájával

A demokratikus alkotmány tartalmi összetevői

Társadalmi megegyezést kifejező alaptörvény:

- Legalizálja a politikai rendszert – legitimációs funkció
- Rögzíti a gazdasági, politikai berendezkedést – deklaratív funkció
- Védi a társadalmi rendet (tulajdon, vállalkozás) – védelmi funkció
- Állampolgári jogokat állapít meg – alapjogokat biztosító funkció
- Állampolgárok egyenjogúságát biztosítja – diszkrimináció tilalma
- Szabályozza a
 - kormányzás szervezetét, feladatait, hatáskörét (kormányforma)
 - közigazgatás szervezetét (közigazgatás)
 - helyi önkormányzatok önállóságát (helyi autonómia)
- Szabályozza az igazságszolgáltatást
- Az alkotmány megtartásának jogi biztosítékait (alkotmányosság védelme)
- Kinyilvánítja az államterület sérthetlenségét, felségjelvényekről rendelkezik (szuverenitás)

Alkotmányosság követelményei (demokratikus fejlődés mércéje)

Realizált- nem realizált (fiktív) alkotmány

Érvényesített – ünnepélyes kinyilatkoztatás

- Népszuverenitás elve, népképviselő (választójog, nemzetiségek, stb.)
- Hatalmi ágak szétválasztásának elve, egyensúly
- Jogállam megvalósításának elve, a törvény uralma (alkotmánybíráskodás, ombudsman)

JEGYZET

- Egyenjogúság elve (szolidaritás, egyenlőség és tulajdon szabadsága > > esélyegyenlőség)
- Emberi jogok deklarálása (egyetemes emberi jogok +általános jogelvek)

Magyar alkotmányozás – a nemesi alkotmánytól az alkotmányos forradalmon keresztül az alaptörvényig

- Rendi alkotmány kezdete – 1222 Aranybulla (v.ö. Magna Charta 1215) – évszázadokon át a függetlenség kifejezője (Werbőczy: Tripartitum, 1791. évi XII. tc.)
- Polgári alkotmány – 1848. évi III. tc. – korlátozott parlamentarizmus, 1867. után kormány parlamentnek felelt
- 1946. évi I. tv. – (ideiglenes) Chartális alkotmány, köztársaság kikiáltása (kormányzati rendszer, hatalommegosztás, emberi jogok védelme)
- 1949. évi XX. tv. – (az 1936-os szovjet alaptörvény mintájára) proletárdiktatúra, állami tulajdon, stb, nincsenek biztosítékok, deklaratív és legitimációs funkció
- 1989. évi XXXI. tv. jogilag az 1949. évi módosítása. Régi szerkezetben új alkotmányos értékelésen nyugvó normatartalom
- 1990. évi XL. tv. alkotmányrevízió (kancellári demokrácia, konstruktív bizalmatlanság, köztársasági elnök 1946. évi I. tv. szerinti státuszának visszaállítása) – MDF-SZDSZ paktum
- 1996. a Magyar Köztársaság Alkotmányának szabályozási koncepciója . 1995. évi LXIV. tv. alkotmányozási konszenzus 4/5-del.
- 1989-2010 között > 50 módosítás, részleges revízió
- 2004. EU csatlakozás

Mikor és ki alkotmányozzon?

Alkotmányozó hatalom technikái:

- Parlamenti döntést követően népszavazás hagyja jóvá
- Alkotmányozó nemzetgyűlés fogadja el (választott, vagy delegált második kamara)
- A következő megválasztott parlament megerősíti az elfogadott alkotmányt (1995.)

Alkotmányozás előfeltétele:

- Széleskörű politikai megállapodás a társadalom valamennyi alrendszerét képező fél között
- Van-e társadalmi szerződés az alkotmány mögött?

- Oktrojált alkotmány?

Van-e az alkotmánynak optimális terjedelme?

100-150 § körüli „beállítás” (hosszabbak a föderatív államokéi, ill. a társadalmi rendből adódó túlszabályozás esetén)

Példák: francia alkotmány 92 §, olasz 139 §, holland 142 §, lengyel 106 §, román 152 §, szlovák 156 § terjedelem

Kétszintű alkotmányozás – képtelenség az egész közjogot alkotmányban szabályozni. – Alkotmány erejű törvények (v. ö. sarkalatos törvények)

Kétszintű/ ellenzéki többletjog.

Modern alkotmányok két nagy tárgyköre:

- Az ember és a polgár, valamint a közhatalom kapcsolatának alapjai
- Az államszervezet, és azon belül a hatalmi ágak viszonya

Alkotmány szerkezet

Preambulum

- I. Szuverenitás
- II. Társadalmi-szerveződési elvek
- III. Emberi jogok deklarációja
- IV. Kormányzati rendszer
- V. Önkormányzati rendszer
- VI. Igazságszolgáltatás
- VII. Alkotmányvédelem (AB, Ombudsman)

Alkotmányozás szükségessége, politikai feltételei

2011. új, átfogó alkotmány (húsvéti alkotmány)

Magyarország Alaptörvénye

- Isten, áldd meg a magyart!

Nemzeti hitvallás

JEGYZET

- Alapvetés
- Szabadság és felelősség
- Az állam
 - Országgyűlés
 - Országos népszavazás
 - Köztársasági elnök
 - A kormány
 - Önálló szabályozó szervek
 - Alkotmánybíróság
 - Bíróságok
 - Ügyészség, alapvető jogok biztosa
 - Helyi önkormányzatok
 - Közpénzek
 - Honvédség
- Különleges jogrend
 - Rendkívüli állapot
 - Szükségállapot
 - Megelőző védelmi helyzet
 - Váratlan támadás
 - Vészhelyzet
 - Különleges jogrend szabályai
- Záró rendelkezések
 - 105 cikk

A Magyar Köztársaság Alkotmánya (képviselői indítvány)

- Preambulum
- A köztársaság céljai

JEGYZET

- Alapvető jogok és kötelezettségek
- A Köztársaság képviselőháza
- A Köztársaság felsőháza
- A Köztársaság elnöke
- A Köztársaság kormánya
- Alkotmánybíróság
- Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa és a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa
- Az Állami Számvevőszék és a Magyar Nemzeti Bank
- A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek
- Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete
- A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- A helyi önkormányzatok
- A bírósági szervezet
- Az ügyészség
- A választások alapelvei
- A Magyar Köztársaság fővárosa és nemzeti jelképei
- Záró rendelkezések

104 §

Isten, áldd meg a magyart!

NEMZETI HITVALLÁS

MI, A MAGYAR NEMZET TAGJAI, az új évezred kezdetén, felelősséggel minden magyarért, kinyilvánítjuk az alábbiakat:

Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot,

és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.

JEGYZET

*Büszkék vagyunk az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő
őseinkre.*

Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira.

*Büszkék vagyunk arra, hogy népünk évszázadokon át harcokban védte Európát, s
tehetségével, szorgalmával*

gyarapította közös értékeit.

*Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási
hagyományait.*

*Ígérjük, hogy megőrizzük az elmúlt évszázad viharaiiban részekre szakadt nemzetünk szellemi
és lelki egységét.*

A velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők.

*Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi
nemzetiségek nyelvét*

*és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és
megóvjuk. Felelősséget viselünk*

*utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával
védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.*

Hisszük, hogy nemzeti kultúránk gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez.

*Tiszteljük más népek szabadságát és kultúráját, együttműködésre törekszünk a világ minden
nemzetével.*

**A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA, A KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYÁNAK
PREAMBULUMA**

Mi, a Magyar Köztársaság polgárai a magyar nemzet egészéért viselt felelősséggel:

hitet téve a demokrácia eszményei és intézményei mellett,

megemlékezve a magyar államiság ezer évéről a jogfolytonosság biztosítása érdekében,

*azon céltól vezérelve, hogy a magunk és utódaink számára az európai demokratikus országok
közösségének egyenjogú tagjaként ökoszociális piacgazdaságot, fenntarthatóan gyarapodó
államot építsünk,*

*mely elismeri, tiszteletben tartja, garantálja és védi az elidegeníthetetlen és sérthetetlen
emberi, polgári és közösségi jogokat,*

*ápolja évezredek nemzeti kultúránkat és az egyetemes emberi értékeket,
felelősségünk tudatában, legjobb meggyőződésünkben és szabad akaratunkból a
Köz társaság számára és egész nemzetünk javára a következő alkotmányt alkottuk.*

- Az állampolgári alapjogok
- Harmadik generációs állampolgári jogok
- Környezet ügye és fenntarthatóság
- Közpénzek kérdése
- Egykamara – kétkamara (társadalmi párbeszéd)
- Önkormányzatok helye és szerepe
- Állami lobogó és nemzeti lobogó

***Széchenyi: „... nem elég törvényeket írni, hanem azok iránt symphatiát
is kell gerjeszteni.”***